

Marlena CICHA-NAZARCZUK*
Jarosław Michał NAZARCZUK**

ODDZIAŁYWANIE SPECJALNYCH STREF EKONOMICZNYCH NA SYTUACJĘ NA RYNKU PRACY

(Streszczenie)

Celem artykułu jest próba określenia oddziaływania SSE na sytuację na lokalnym rynku pracy. Z wykorzystaniem analizy scenariuszy, w których hipotetycznie założono wyłączenie oddziaływania tego instrumentu wsparcia przedsiębiorców z funkcjonowania gospodarki Polski, pokazano, jak zmieniłaby się stopa bezrobocia w tych powiatach, gdzie zlokalizowane są SSE. W przypadku pierwszego scenariusza, który zakładał wyłączenie tylko nowych miejsc pracy utworzonych w SSE, mielibyśmy do czynienia ze wzrostem stopy bezrobocia przeciętnie w latach 2007–2014 od 2,4 do 2,8 p.p. Drugi scenariusz, wyłączający poza nowymi miejscami pracy także 30% utrzymanych miejsc pracy w SSE, generował nieznacznie wyższe wartości zmian stopy bezrobocia. Jednakże, uzyskane wyniki były silnie zróżnicowane przestrzennie i podkreśliły, iż w wybranych powiatach strefy odgrywają kluczowe znaczenie z punktu widzenia lokalnego rynku pracy. W przypadku ośmiu z nich, wyłączenie zatrudnienia strefowego spowodowałoby wzrost stopy bezrobocia nawet o kilkanaście p.p.

Słowa kluczowe: specjalne strefy ekonomiczne; rynek pracy; Polska

Klasyfikacja JEL: H25, H32, R10, J21

1. Wstęp

Specjalne strefy ekonomiczne (SSE) funkcjonują jako wyodrębnione administracyjnie obszary Polski, w których inwestorzy mogą prowadzić działalność gospodarczą na preferencyjnych warunkach. W ujęciu ekonomicznym są one

* Mgr, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Społecznej i Ubezpieczeń; e-mail: marlenacicha@wp.pl

** Dr, Uniwersytet Warmińsko-Mazurski w Olsztynie, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Gospodarczej i Regionalnej; e-mail: jaroslaw.nazarczuk@uwm.edu.pl

zatem instrumentem polityki gospodarczej państwa, dzięki któremu stymuluje się zagospodarowanie określonych regionów i wspieranie rozwoju całej gospodarki¹.

Kraje tworzące specjalne strefy ekonomiczne na swoich obszarach dokonały regulacji ich powstawania i funkcjonowania w aktach prawnych, w których określiły również zachęty mające stanowić silny bodziec do lokowania nowych inwestycji w obrębie tych stref. W Polsce zasady i warunki inwestowania na terenie SSE oraz korzyści płynące z faktu prowadzenia tam działalności gospodarczej określa ustawa z dnia 20 października 1994 r. o specjalnych strefach ekonomicznych² oraz szereg jej późniejszych nowelizacji³, które wskazują przede wszystkim, iż inwestorzy lokujący inwestycje na terenie SSE mogą korzystać z pomocy publicznej z tytułu zwolnień z podatku dochodowego z tytułu kosztów nowej inwestycji oraz tworzenia nowych miejsc pracy.

Głównym celem funkcjonowania SSE, poza przyspieszeniem rozwoju gospodarczego, rozwoju określonych dziedzin działalności gospodarczej czy eksportu, jest tworzenie miejsc pracy. W tym miejscu należy również zaznaczyć, iż pierwotną ideą powstawania stref w Polsce było stworzenie narzędzia wspierania obszarów najsłabszych ekonomicznie. Finalnie jednak często działają one w miejscach najbardziej atrakcyjnych z punktu widzenia inwestorów, powodując, że dysproporcje pomiędzy obszarami peryferyjnymi i centrami rozwoju gospodarczego stają się jeszcze większe⁴.

Istnienie od ponad pół wieku specjalnych stref ekonomicznych na świecie sprawiło, że zainteresowanie ekonomistów tą tematyką wzrosło, szczególnie pod kątem oceny wpływu funkcjonowania SSE i oferowanych na tych obszarach zachęt na atrakcyjność inwestycyjną krajów oraz regionów, a także na działalność podmiotów gospodarczych. Dostępne analizy zagraniczne poruszają zagadnienie funkcjonowania obszarów uprzywilejowanych, w tym SSE na wybranych rynkach

¹ **A. Bazydło, M. Smełkowski**, *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu*, w: **E. Kryńska** (red.), *Polskie strefy ekonomiczne – zamierzenia i efekty*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 17–55.

² Dz.U. z 2007 r., nr 42, poz. 274 i z 2008 r., nr 118, poz. 746.

³ **A.A. Ambroziak**, *Efekty funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych w Polsce*, *International Journal of Management and Economics* 2008/24, s. 112–113; **J. Czempas**, *Działalność specjalnych stref ekonomicznych*, *Wiadomości Statystyczne* 2013/6, s. 59–60.

⁴ **M. Stawicka**, *Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 246, Wrocław 2012, s. 442.

w zakresie m.in.: wspierania przedsiębiorczości, wzrostu gospodarczego⁵, przyspieszania procesów transformacyjnych⁶, promocji uprzemysłowienia w krajach rozwijających się⁷, rozwoju działalności, skierowanej na eksport⁸, wspierania otwartości gospodarki⁹, oddziaływania na gospodarkę lokalną¹⁰ czy wreszcie napływu inwestycji i wzrostu zatrudnienia¹¹.

W polskiej literaturze przedmiotu dominują opracowania odnoszące się do funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych, celów ich utworzenia¹², a także określonych skutków ich funkcjonowania¹³. Dostępne pozycje poświęcone są poszczególnym strefom ekonomicznym, a także ich ogółowi z uwagi na szczególne aspekty oddziaływania stref na: gospodarkę lokalną¹⁴ czy rozwój gospodarczy¹⁵. Przedmiotem analizy objęta została również krajowa pomoc publiczna w strefach¹⁶,

⁵ **D.Z. Zeng**, *Building Engines for Growth and Competitiveness in China: Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters*, The World Bank, Washington 2010.

⁶ **D.Z. Zeng**, *How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development?*, Policy Research Working Paper no. 5583, The World Bank, Washington 2011.

⁷ **S. Chaudhuri, S. Yabuuchi**, *Formation of special economic zone, liberalized FDI policy and agricultural productivity*, *International Review of Economics & Finance*, October 2010/19/4.

⁸ **T. Farole**, *Special Economic Zones in Africa. Comparing Performance and Learning from Global Experience*, Washington 2011.

⁹ **C. Baissac**, *Brief History of SEZs and Overview of Policy Debates*, Washington 2011.

¹⁰ **Z. Wang**, *The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities*, *Journal of Development Economics* 2013/101: 133–147.

¹¹ **D. Madani**, *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*, The World Bank, Washington 1999.

¹² **W. Lizińska, R. Marks-Bielska**, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w kontekście realizacji celów ich tworzenia oraz wykorzystywanej pomocy publicznej*, *Optimum. Studia Ekonomiczne* 2013/2, s. 98–99.

¹³ **M. Kozaczka**, *Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce 1995–2007*, Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli, Lublin 2008; **K. Mazur**, *Specjalne strefy ekonomiczne jako nowe obszary przemysłowe*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004; **Cz. Pilarska**, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.

¹⁴ **K. Przybyła**, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na kształtowanie się bazy ekonomicznej miast*, Monografie CIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław 2010.

¹⁵ **R. Pastusiak**, *Specjalne strefy ekonomiczne jako stymulator rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.

¹⁶ **A.A. Ambroziak**, *Krajowa pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych*, SGH w Warszawie, Warszawa 2009; **J.M. Nazarczuk, R. Kisiel**, *Postrzeganie pomocy publicznej w SSE jako instrumentu pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici, Oeconomia* 2013/XLIV/1, s. 7–16.

a także efektywność pomocy publicznej¹⁷, jak i rola SSE w niwelowaniu różnic w poziomie rozwoju poszczególnych obszarów kraju¹⁸.

Toczące się w Polsce i na świecie dyskusje na temat dalszego funkcjonowania SSE, kolejne inicjatywy badawcze podejmujące tematykę oddziaływania tego instrumentu na poszczególne obszary funkcjonowania regionalnych gospodarek oraz niedostatecznie opracowane zagadnienie ich wpływu na funkcjonowanie regionalnych rynków pracy, wywołują potrzebę podjęcia tematu wpływu specjalnych stref ekonomicznych na sytuację na regionalnych rynkach pracy. Stanowi to zatem główny cel niniejszego opracowania.

Wyjściem do rozważań nad rozmiarami i charakterem wpływu SSE na regionalne rynki pracy jest przypuszczenie, iż w większości przypadków działalność tych stref przyczyniła się w sposób pośredni bądź bezpośredni do ograniczenia bezrobocia w regionach oraz pozytywnie wpłynęła na sferę zatrudnienia i ogólną sytuację na regionalnych rynkach pracy.

Z uwagi na dostępność danych, analiza została przeprowadzona na poziomie NUTS 4, a jej wyniki pozwoliły odpowiedzieć na pytanie: w jakim stopniu funkcjonowanie SSE oddziałuje na poprawę sytuacji na rynku pracy, przyczyniając się do ograniczenia bezrobocia w powiatach. W tym celu zdecydowano się wykorzystać analizę scenariuszy, aby pokazać, jak ważne są utworzone i utrzymane miejsca pracy na obszarze SSE z punktu widzenia lokalnego rynku pracy.

2. Analiza miar statystycznych i wskaźników charakteryzujących efekty funkcjonowania SSE

W Polsce działa obecnie 14 stref ekonomicznych, które pierwotnie powoływano głównie na obszarach o wysokim poziomie bezrobocia strukturalnego, na terenach po zlikwidowanych lub restrukturyzowanych przedsiębiorstwach, z uwagi na kluczowe dla rozwoju kraju kontrakty inwestycyjne czy zagospodarowanie istniejącego zaplecza naukowo-badawczego¹⁹. Stąd działające uprzywilejowane obszary różni niemal wszystko: od lokalizacji, wielkości powierzchni, warunków zagospodarowania, aż po jakość infrastruktury drogowej czy telekomunikacyjnej.

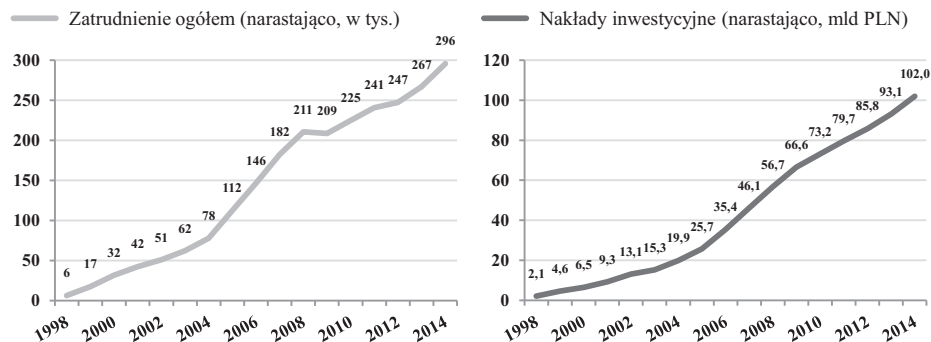
¹⁷ J.M. Nazarczuk, *Efektywność pomocy publicznej udzielonej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, w: R. Kisiel, W. Lizińska (red.), *Efektywność pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, UWM w Olsztynie, Olsztyn 2012.

¹⁸ H. Godlewska-Majkowska, *Skuteczność specjalnych stref ekonomicznych, jako instrumentu polityki regionalnej w Polsce*, PAIiZ, Warszawa 2009.

¹⁹ J. Czempas, *op. cit.*, s. 61–62.

Z punktu widzenia sukcesu gospodarczego stref, ważnymi wyznacznikami efektów ich funkcjonowania jest wielkość dokonywanych na ich obszarze inwestycji oraz osiągnięty poziom zatrudnienia. Obie te cechy odznaczały się niemalejącym trendem w latach 1998–2014, co wskazywało na wzrost znaczenia SSE dla gospodarki kraju (wykres 1).

WYKRES 1: Zatrudnienie i nakłady inwestycyjne w SSE w Polsce w latach 1998–2014

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju.

Do końca 2014 r. wysokość nakładów inwestycyjnych poniesionych przez przedsiębiorców działających na obszarze stref wyniosła ponad 102 mld PLN. Należy jednak zauważyć, iż tempo wzrostu tych nakładów w kolejnych latach nie było jednakowe. O ile do 2007 r. średnioroczne tempo przyrostu inwestycji wynosiło ok. 30%, w 2009 r. już tylko 17%, a w ostatnich latach zaledwie 8%. Relatywnie słaba koniunktura gospodarcza na rynkach międzynarodowych, skutki światowego kryzysu finansowego i następującego po nim kryzysu zadłużeniowego, a także początkowo relatywnie krótki okres do wykorzystania zwolnienia podatkowego w SSE²⁰ mogły determinować osłabienie dynamiki wzrostu w ostatnich latach.

Biorąc pod uwagę strukturę branżową, największy strumień inwestycji w 2014 r. napłynął do branży motoryzacyjnej (ponad 26% wszystkich nakładów inwestycyjnych) oraz do takich rodzajów działalności, jak: wyroby z gumy i tworzyw sztucznych (10,2%) czy wyroby z pozostałych surowców niemetalicznych (8,7%). Dane Ministerstwa Gospodarki wskazują zatem, iż większość inwestycji zrealizowanych dotychczas w strefach dotyczyła głównie dużych przedsiębiorstw sektorów tradycyjnych (motoryzacyjnego, elektronicznego,

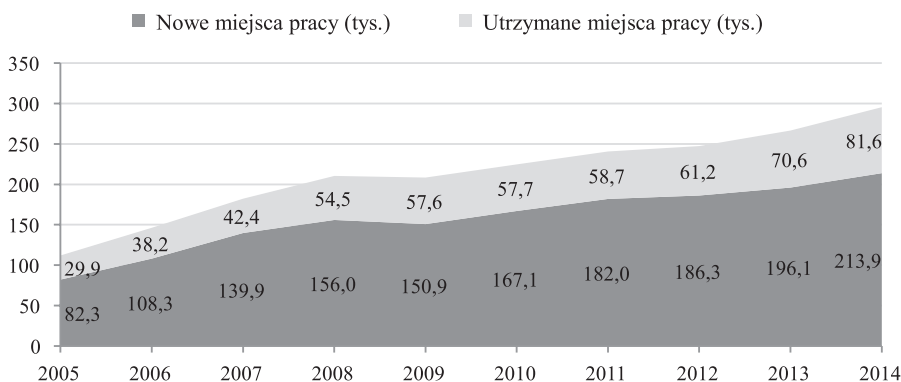
²⁰ SSE w Polsce miały funkcjonować do 2020 r., jednakże obecnie ich działalność została wydłużona do 2026 r.

metalowego). Niewielki udział miały zatem projekty związane z wysoko zaawansowanymi technologiami²¹, a większość inwestycji koncentruje się wokół przemysłów średniej techniki.

Wzrost liczby udzielanych zezwoleń na prowadzenie działalności, a tym samym nakładów inwestycyjnych, przekłada się na wzrost tworzonych miejsc pracy (choć w ekonomii nie musi to być regułą). Z uwagi jednak na dużą atrakcyjność SSE zarówno dla inwestorów krajowych, jak i zagranicznych oraz jedno z kryterium weryfikacji i akceptowania inwestycji, jakim było tworzenie i utrzymanie miejsc pracy (w pierwotnym założeniu miejsca pracy miały powstawać głównie na obszarach o wysokim bezrobociu strukturalnym), istotnym wyznacznikiem efektywności wspomnianych stref jest także osiągnięty na ich obszarach poziom zatrudnienia.

Według stanu na koniec 2014 r. inwestorzy działający na obszarach uprzywilejowanych zatrudnili ponad 296 tys. pracowników (wykres 2), z czego dla prawie 214 tys. stworzyli nowe miejsca pracy. Pozostałe ok. 81 tys. stanowiły miejsca pracy utrzymane, tzn. takie, które istniały przed włączeniem przedsiębiorstwa do strefy, a przedsiębiorstwa deklarowały ich utrzymanie w przyszłości w trakcie ubiegania się o pozwolenia na działalność w SSE (wykres 2).

WYKRES 2: Nowe i utrzymane miejsca pracy w SSE (narastająco)

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Gospodarki.

Wyznacznikiem określającym dynamikę rozwoju stref może być dynamika wzrostu zatrudnienia na tych obszarach²². Analizując dane Ministerstwa Go-

²¹ M. Gryczka, *Przekształcenie specjalnych stref ekonomicznych w klastry*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* 2011/8, s. 24.

²² A.A. Ambroziak, *Efekty funkcjonowania...*, s. 126.

spodarki, należy jednoznacznie stwierdzić, iż wzrost zatrudnienia w SSE od 1998 r. był znaczący. Na początku okresu analizy przedsiębiorstwa działające na obszarach uprzywilejowanych zatrudniały ok. 6 tys. pracowników, w 2001 r. już ponad 42 tys. W kolejnych latach zatrudnienie to rosło, a pod koniec 2014 r. wynosiło ponad 290 tys. (z czego ponad 70% stanowiły nowo utworzone miejsca pracy). Oznacza to zatem 7-krotny wzrost w porównaniu z rokiem 2001. Jest on tym bardziej znaczący, jeśli porównamy go z dynamiką zatrudnienia ogółem w Polsce w tym samym czasie.

Średniorocznie w latach 2001–2014 liczba miejsc pracy w przedsiębiorstwach prowadzących działalność na terenie SSE rosła w tempie od 7% (lata 2010–2014) do nawet 43% w roku 2006. W tym samym okresie dynamika zatrudnienia ogółem w Polsce nie przekroczyła 2%²³. Naturalnie, w obu przypadkach należy wyróżnić okresy stagnacji (szczególnie w okresie światowego kryzysu finansowego, co bezpośrednio przełożyło się na niższe nakłady inwestycyjne, a tym samym ograniczenie, a nawet spadek zatrudnienia), jak i szybkiego wzrostu zatrudnienia w SSE, szczególnie po okresie wejścia Polski do UE. To z kolei wiązało się z rozwojem działalności SSE w Polsce po wyeliminowaniu groźby niezgodności funkcjonowania tych obszarów z prawem wspólnotowym.

Ponadto, biorąc pod uwagę dane Ministerstwa Gospodarki o firmach kooperacyjnych, które powstają w związku z funkcjonowaniem i w otoczeniu SSE, należy szacować, że na jedno miejsce utworzone w strefie mogą przypadać: od 0,5–1²⁴ do nawet 2–3²⁵ dodatkowych miejsc pracy poza SSE. Potencjalna skala efektów pośrednich związanych z zatrudnieniem poza SSE jest uwarunkowana skłonnością do kooperacji z lokalnymi przedsiębiorstwami, miejscem lokalizacji inwestycji (i firm krajowych z pokrewnych działów wytwarzania), kraju pochodzenia kapitału czy branży, w jakiej działa podmiot. Oznacza to zatem, że funkcjonowanie stref mogło przyczynić się do obniżenia poziomu bezrobocia poprzez stworzenie nawet 440–800 tys. miejsc pracy (w SSE i poza strefami).

²³ Dynamika zatrudnienia ogółem w gospodarce w latach 2001–2014 liczona na podstawie danych GUS – pracujący w gospodarce narodowej.

²⁴ P. Szkudlarek, *Specjalne strefy ekonomiczne jako narzędzie pomocy publicznej państwa*, w: D. Kopycińska (red.), *Polityka ekonomiczna państwa we współczesnych systemach gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008, s. 136.

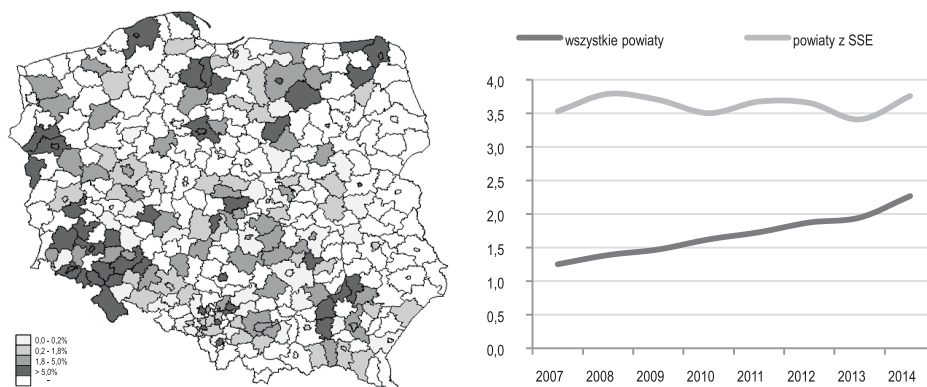
²⁵ A.A. Ambroziak, *Efekty funkcjonowania...*, s. 127.

3. Przestrzenny wymiar oddziaływania SSE na rynek pracy w Polsce (powiaty)

Z uwagi na relatywnie duże rozproszenie lokalizacji SSE na terenie kraju, wpływ tego instrumentu na lokalny rynek pracy jest silnie zróżnicowany terytorialnie. Początkowo strefami obejmowano głównie obszary cechujące się nagromadzeniem problemów strukturalnych, zapóźnione ekonomicznie, z wysokim poziomem stopy bezrobocia rejestrowanego. Z czasem czynniki ekonomiczne lokalizacji SSE uległy pewnej erozji, a nowe podstrefy zaczęły powstawać w miejscach coraz częściej bardziej dogodnych samym przedsiębiorcom. Ostatecznie ukształtowany obraz wpływu SSE na lokalny rynek pracy pozwala zauważyć dużą koncentrację zatrudnienia na obszarach uprzywilejowanych w województwie dolnośląskim, a także w innych częściach kraju, m.in.: woj. lubuskim, pomorskim, warmińsko-mazurskim, podkarpackim (wykres 3, po lewej). Dodatkowo, w kolejnych latach zwiększa się istotność tego instrumentu dla gospodarki, na co wskazuje rosnący udział zatrudnienia strefowego względem ogółu zatrudnienia w kraju (wykres 3, po prawej).

Przeciętnie ogólny wkład stref w tworzenie zatrudnienia w gospodarce narodowej uległ zwiększeniu z 1,3% w 2007 r. do 2,3% w 2014 r. Jednakże zawężenie obszaru analizy jedynie do powiatów, które posiadały w swoich granicach podstrefy SSE (ich liczba systematycznie wzrastała), powoduje wzrost znaczenia obszarów uprzywilejowanych dla lokalnego rynku pracy. Uzyskiwane wartości przeciętnego wkładu SSE, mieszczące się w przedziale 3,4–3,8% w latach 2007–2014, były jednak mocno zróżnicowane w poszczególnych powiatach.

WYKRES 3: *Przeciętny udział zatrudnienia w powiatach z SSE w latach 2007–2014*

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju oraz GUS.

Do zilustrowania znaczenia SSE dla lokalnych rynków pracy i ich roli w redukcji poziomu bezrobocia wykorzystano analizę scenariuszy. Poprzez aplikację tej metody starano się przedstawić skutki hipotetycznego wyłączenia działalności podmiotów strefowych z funkcjonowania gospodarki Polski w kontekście generowanego tam zatrudnienia. W tym celu przyjęto dwa założenia uszczegóławiające, które miały na celu wskazanie dodatkowych warunków, które jednocześnie wyznaczały ramy dwóch odrębnych scenariuszy.

W pierwszym przypadku założono, że powyższemu wyłączeniu podlegają tylko nowe miejsca pracy, utworzone w przedsiębiorstwach mających pozwolenie na działalność w SSE. W drugim natomiast przyjęto, że oprócz utraty nowych miejsc pracy wyłączeniu podlega także 30% utrzymanych miejsc pracy w SSE. Następnie, przy wykorzystaniu danych o poziomie bezrobocia w powiatach posiadających w swoich granicach SSE, obliczono, o ile p.p. wzrosłaby stopa bezrobocia, gdyby wyłączyć z funkcjonowania gospodarki narodowej (dość sztucznie) zatrudnienie w SSE (tabela 1).

Dane wykorzystane do obliczenia ogółu zatrudnienia w powiatach z uwagi na ograniczenia w oficjalnie publikowanych statystykach na tym poziomie agregacji informacji (brak uwzględnienia zatrudnienia w podmiotach do 9 zatrudnionych, i/lub brak zatrudnienia w rolnictwie) pochodziły z prostych przekształceń następujących zmiennych: stopa bezrobocia, liczba bezrobotnych w powiatach. Zastosowanie przedstawionego podejścia umożliwiło odniesienie zatrudnienia w SSE do ogółu zatrudnienia w powiatach, bez ograniczenia się do wybranych sektorów czy wybranej wielkości podmiotów, jak miałyby to miejsce w przypadku zastosowania danych o: liczbie pracujących według PKD 2007 lub 2004 czy zatrudnieniu według innego podziału niż PKD.

TABELA 1: *Przeciętny wzrost stopy bezrobocia w powiatach jako wynik wyłączenia działalności SSE funkcjonujących na ich terenie*

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Scenariusz 1								
Średnia (p.p.)	2,8	2,7	2,4	2,5	2,4	2,2	2,4	2,5
V (%)	138,8	139,5	138,5	139,9	140,0	147,5	143,3	154,9
Scenariusz 2								
Średnia (p.p.)	2,8	2,8	2,4	2,6	2,6	2,4	2,6	2,8
V (%)	135,7	133,6	137,4	136,6	134,4	141,9	136,3	144,4

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych Ministerstwa Rozwoju oraz GUS.

Uzyskane wyniki wskazują na relatywnie silne oddziaływanie SSE na redukcję zatrudnienia w powiatach posiadających obszary uprzywilejowane. W przypadku pierwszego scenariusza, hipotetyczne wyłączenie specjalnych stref ekonomicznych spowodowało wzrost przeciętnej stopy bezrobocia w latach 2007–2014 od 2,4 do 2,8 p.p. Oczywiście, skala tych wzrostów była silnie zróżnicowana w poszczególnych powiatach, na co wskazywały wysokie wartości wskaźnika zmienności. Był to bezpośredni efekt zróżnicowanego wpływu SSE na lokalne rynki pracy. Relatywnie najtrudniejsza sytuacja wystąpiłaby w powiatach, gdzie udział zatrudnienia strefowego jest największy. Tam również najbardziej zwiększyłaby się stopa bezrobocia, tj. w powiatach: mieleckim, wrocławskim, m. Tychy, oławskim, tczewskim, wałbrzyskim, m. Gliwice, kamiennogórskim. Uzyskane wartości wzrostu stopy bezrobocia istotnie (w tych powiatach) oddziaływałyby na pogorszenie sytuacji na rynku pracy. W każdym z wyżej wymienionych powiatów stopa bezrobocia uległaby zwiększeniu przeciętnie w latach 2007–2014 od 10 do 19 p.p. Tak wysoki wzrost wskaźnika podyktowany jest lokalizacją na tych obszarach dużych przedsiębiorstw, często z udziałem kapitału zagranicznego. W przypadku powiatu mieleckiego są to m.in.: Lear Corporation Poland II Sp. z o.o., Polskie Zakłady Lotnicze Sp. z o.o., BRW Sp. z o.o., wrocławskiego – m.in.: LG Display Poland Sp. z o.o., Heesung Electronics Poland Sp. z o.o., m. Tychy – LEAR Corporation Poland II Sp. z o.o., Boryszew S.A., HUF Polska Sp. z o.o., oławskiego – m.in.: Electrolux Poland Sp. z o.o., Autoliv Poland Sp. z o.o., tczewskiego – m.in.: Flextronics International Poland Sp. z o.o., Press-Glas S.A.

W 27 powiatach hipotetyczny wzrost stopy bezrobocia wyniósłby więcej niż 5 p.p. Z kolei, dla 152 powiatów stopa bezrobocia podniosłaby się o nie więcej niż 1 p.p. (tam, gdzie były zlokalizowane SSE). Relatywnie najniższe wzrosty byłyby obserwowane w powiatach: pilskim, tarnowskim, żarskim, łańcuckim, inowrocławskim, iławskim i radziejowskim.

Drugi ze scenariuszy, uwzględniający oprócz hipotetycznej utraty nowych miejsc pracy na terenie SSE także 30% redukcję utrzymanych miejsc pracy, nie spowodowałby istotnego wzrostu stopy bezrobocia w zestawieniu z poprzednim wariantem. Uzyskiwane wartości były najczęściej większe o ok. 0,1–0,2 p.p. w porównaniu do pierwszego scenariusza. Znakomita większość utworzonych miejsc pracy na terenie SSE to nowe miejsca pracy (ok. 70%), stąd wyłączenie dodatkowo niewielkiego odsetka z utrzymanych miejsc pracy nie spowodowałoby istotnych zmian w stosunku do uzyskanych wcześniej wyników. Podobnie, zróżnicowanie skali oddziaływania SSE na lokalne rynki pracy pozostało względnie stałe, chociaż w tym przypadku obserwowany był nieznaczny spadek współczynnika zmienności.

4. Podsumowanie i kierunki dalszych badań

Przeprowadzona analiza wpływu specjalnych stref ekonomicznych na sytuację na lokalnych rynkach pracy (w tym przypadku na poziomie NUTS 4) pozwoliła stwierdzić, iż:

1. W strefach funkcjonują głównie duże przedsiębiorstwa, zatrudniające 86,5% ogółu pracowników w SSE. W związku z tym oddziaływanie tak dużych „pracodawców” na lokalne gospodarki (rynkii pracy) nie jest obojętne.
2. SSE odgrywają istotną rolę z punktu widzenia lokalnego rynku pracy w Polsce, szczególnie w tych powiatach, gdzie występuje koncentracja wybranych rodzajów działalności przemysłowej i związanych z nimi inwestycji (tworzących głównie nowe miejsca pracy).
3. Uzyskane wyniki analiz wskazują na relatywnie silne oddziaływanie SSE na redukcję bezrobocia w powiatach posiadających obszary uprzywilejowane. Hipotetyczne scenariusze pokazały, że wyeliminowanie nowo utworzonych i części utrzymanych miejsc pracy mogłoby mieć wpływ na wzrost stopy bezrobocia przeciętnie o 2–3 p.p. Oczywiście skala tych wzrostów była silnie zróżnicowana w poszczególnych powiatach, na co wskazywały wysokie wartości wskaźnika zmienności. Należy pamiętać, iż wzrost ten w niektórych powiatach mógłby wynieść nawet kilkanaście p.p. (powiaty, w których podmioty w SSE są kluczowymi pracodawcami na lokalnych rynkach pracy).

Ocena zakresu oddziaływania SSE na rynek pracy wymaga przyjęcia odpowiedniego zestawu metod badawczych, które w sumie posłużą do weryfikacji kierunku oraz skali oddziaływania SSE, będącego przedmiotem również niniejszej analizy, którą należy traktować jako wprowadzenie do kolejnych etapów badań. W dalszej kolejności autorzy skupią się na wykorzystaniu modeli panelowych opisujących wpływ SSE na sytuację na lokalnym rynku pracy oraz włączeniu efektów przestrzennych do analizy panelowej, w tym określeniu kierunku oddziaływania zatrudnienia w SSE na powiaty ościennie i przepływu pracowników między SSE a gospodarką powiatu pozostającą poza SSE.

Bibliografia

Opracowania:

- Ambroziak Adam A.**, *Efekty funkcjonowania Specjalnych Stref Ekonomicznych w Polsce*, International Journal of Management and Economics 2008/24, s. 111–141.
- Ambroziak Adam A.**, *Krajowa pomoc regionalna w specjalnych strefach ekonomicznych*, SGH w Warszawie, Warszawa 2009.

- Baissac Claude**, *Brief History of SEZs and Overview of Policy Debates*, Washington 2011.
- Bazydło Agnieszka, Smętkowski Maciej**, *Specjalne strefy ekonomiczne – światowe zróżnicowanie instrumentu*, w: Elżbieta Kryńska (red.), *Polskie strefy ekonomiczne – zamierzenia i efekty*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 2000, s. 17–55.
- Chaudhuri Sarbajit, Yabuuchi Shigemi**, *Formation of special economic zone, liberalized FDI policy and agricultural productivity*, *International Review of Economics & Finance*, October 2010/19/4, s. 779–788.
- Czempas Jan**, *Działalność specjalnych stref ekonomicznych*, *Wiadomości Statystyczne* 2013/6, s. 57–70.
- Dz.U. z 2007 r., nr 42, poz. 274 i z 2008 r., nr 118, poz. 746.
- Farole Thomas**, *Special Economic Zones in Africa. Comparing Performance and Learning from Global Experience*, Washington 2011.
- Godlewska-Majkowska Hanna**, *Skuteczność specjalnych stref ekonomicznych, jako instrumentu polityki regionalnej w Polsce*, PAliZ, Warszawa 2009.
- Gryczka Marcin**, *Przekształcenie specjalnych stref ekonomicznych w klastry*, *Ekonomika i Organizacja Przedsiębiorstw* 2011/8, s. 22–30.
- Kozaczka Marian**, *Specjalne Strefy Ekonomiczne w Polsce 1995–2007*, Fundacja Uniwersytecka w Stalowej Woli, Lublin 2008.
- Lizińska Wiesława, Marks-Bielska Renata**, *Efekty funkcjonowania specjalnych stref ekonomicznych w Polsce w kontekście realizacji celów ich tworzenia oraz wykorzystywanej pomocy publicznej*, *Optimum. Studia Ekonomiczne* 2013/2, s. 92–105.
- Madani Dorsati**, *A Review of the Role and Impact of Export Processing Zones*, The World Bank, Washington 1999.
- Mazur Katarzyna**, *Specjalne strefy ekonomiczne jako nowe obszary przemysłowe*, Wydawnictwo Politechniki Śląskiej, Gliwice 2004.
- Nazarczuk Jarosław M., Kisiel Roman**, *Postrzeżenie pomocy publicznej w SSE jako instrumentu pozyskiwania bezpośrednich inwestycji zagranicznych*, *Acta Universitatis Nicolai Copernici Oeconomia* 2013/44/1, s. 7–16.
- Nazarczuk Jarosław M.**, *Efektywność pomocy publicznej udzielonej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, w: Roman Kisiel, Wiesława Lizińska (red.), *Efektywność pomocy publicznej w specjalnych strefach ekonomicznych w Polsce*, UWM w Olsztynie, Olsztyn 2012, s. 113–141.
- Pastusiak Radosław**, *Specjalne strefy ekonomiczne jako stymulator rozwoju gospodarczego*, Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego, Łódź 2011.
- Pilarska Czesława**, *Specjalne strefy ekonomiczne w Polsce*, Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego w Krakowie, Kraków 2009.
- Przybyła Katarzyna**, *Wpływ specjalnych stref ekonomicznych na kształtowanie się bazy ekonomicznej miast*, Monografie CIII, Wydawnictwo Uniwersytetu Przyrodniczego we Wrocławiu, Wrocław 2010.
- Stawicka Magdalena**, *Specjalne strefy ekonomiczne w Unii Europejskiej*, *Prace Naukowe Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu* nr 246, Wrocław 2012, s. 434–443.
- Szkudlarek Piotr**, *Specjalne strefy ekonomiczne jako narzędzie pomocy publicznej państwa*, w: Danuta Kopycińska (red.), *Polityka ekonomiczna państwa we współczesnych systemach gospodarczych*, Wydawnictwo Uniwersytet Szczeciński, Szczecin 2008, s. 129–139.
- Wang Jin**, *The economic impact of Special Economic Zones: Evidence from Chinese municipalities*, *Journal of Development Economics* 2013/101, s. 133–147.

Zeng Douglas Zhihua, *Building Engines for Growth and Competitiveness in China: Experience with Special Economic Zones and Industrial Clusters*, The World Bank, Washington 2010.

Zeng Douglas Zhihua, *How Do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China's Rapid Development?*, Policy Research Working Paper no. 5583, The World Bank, Washington 2011.

Marlena CICHA-NAZARCZUK

Jarosław Michał NAZARCZUK

SPECIAL ECONOMIC ZONES' INFLUENCE ON LOCAL LABOUR MARKET SITUATION

(Summary)

The aim of the article was to determine the impact of SEZs on the situation on the local labour market. With the use of scenario analysis, which assumes a hypothetical exclusion of the impact of this instrument to support entrepreneurs in the functioning of the Polish economy, we show how it will alter the unemployment rate in the districts where SEZs are located. In the first scenario, assuming exclusion of only new jobs created in the SEZs, it resulted in an increase in the unemployment rate on average in the period 2007–2014 from 2.4 to 2.8 p.p. The second scenario, which excludes apart from the new jobs also 30% of jobs maintained in SEZs, generated slightly higher values of changes in the unemployment rate. However, the results were highly differentiated in various districts and showed that for selected counties SEZs play a crucial role in labour market situation. For the eight counties, the exclusion of SEZs employment would increase the unemployment rate by 10–19 p.p.

Keywords: special economic zones; labour market; Poland